

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 12.3.2015

Číslo: Ročník 25 (2015), Číslo 1

Sekce: Jak na to?

Název článku: Jak na citování

Autor: Olga Pitašová

Zdroj: <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20150115>

Jak na citování

Olga Pitašová

Při psaní odborných textů je nutné dodržovat některé základní zásady, mezi které jednoznačně patří citování použitých zdrojů. Citovat bychom měli při psaní jakéhokoliv textu, který není pouze naším dílem, a použili jsme při jeho tvorbě myšlenky někoho jiného. Tyto myšlenky mohou být v jakémkoliv podobě (písemné, obrazové, zvukové, mluvené). Znamená to tedy, že se citování zdrojů týká i obrázků, fotografií, grafů, tabulek..., které v textu použijeme, a zároveň nejsou naším dílem. V těchto případech musíme vždy uvést zdroj našich informací, musíme ocitovat původní práci, ze které jsme čerpali. Pokud to neuděláme, dopouštíme se plagiátorství a porušujeme nejenom autorskou a vědeckou etiku, ale také autorský zákon č. 121/2000 Sb.

Publikační a citační etika

Publikační a citační etika je soubor pravidel, která by měl každý autor při psaní odborného textu a při práci s literaturou dodržovat. K základním pravidlům citační etiky patří:

- citování všech zdrojů,
- neuvádění citací, které nebyly použity v textu,
- necitování jiné vlastní práce (tzv. autocitace),
- přesné citování, které umožní citované dílo identifikovat a následně použít.

Plagiátorství

Plagiátorství lze definovat jako nedovolené používání cizích publikovaných i nepublikovaných myšlenek, formulací, poznatků, výsledků bádání nebo jiných výsledků tvořivé práce (ilustrací, tabulek, fotografií apod.).

PhDr. Martin Krčál uvádí několik druhů plagiátorství: klonování, kopírování, drobné úpravy, jeden zdroj, spojování textů, necitování v textu, citáty bez uvozovek, vylepšování literatury, nedohledatelný zdroj, zneužití autocitací (4, s. 14).

V současné době existuje řada systémů na odhalování plagiátů jak v zahraničí, tak v ČR. Ze zahraničních antiplagiátorských systémů je to např. Turnitin, WriteCheck, iThenticate, *MyDropBox.com*, *Plagiarisma.net* nebo slovenský ANTIPLAG. Některé z těchto systémů jsou komerční, jiné jsou k dispozici zdarma. V ČR je od roku 2009 k dispozici systém *Theses.cz*, který vyvinula Masarykova univerzita v Brně. V současné době ho využívá většina českých vysokých škol na odhalování plagiátů závěrečných prací. Mezi další antiplagiátorské systémy vyvinuté Masarykovou univerzitou patří také *Odevzdej.cz*, který prověřuje seminární nebo jiné školní práce, či *Repozitar.cz*, který slouží pro odhalování plagiátů vědeckých prací. Tyto systémy pracují většinou na principu srovnávání textu kontrolované práce s jinými texty uloženými v databázi.

Norma ČSN ISO 690

V ČR platí pro bibliografické citace norma ČSN ISO 690, která je českou verzí mezinárodní normy ISO 690:2011. Norma má doporučující charakter, stanovuje pravidla citování v seznamu použité literatury a pravidla odkazování v textu (sem patří metody citování jako: systém jméno a datum, poznámky pod čarou, číselné odkazy). Tato norma je nejspíš nejrozšířenějším citačním stylem v ČR. Vedle ní se k citování využívají i další citační styly. Jejich přehled je uveden např. na stránkách Národní technické knihovny: http://www.techlib.cz/cs/83076-citovani#tab_citacnistyly1.

Základní pojmy

Pro samotné citování je dobré rozlišovat některé základní pojmy, jako je:

- **citát** – doslovně převzatý text z dokumentu, informačního zdroje; uvádí se v uvozovkách,
- **parafráze** – volné zpracování cizí myšlenky nebo tématu; zdroj je nutné uvést,
- **(bibliografická) citace** - souhrn údajů o citované publikaci nebo její části umožňující její jednoznačnou identifikaci (způsobem doporučeným normou ISO 690),
- **obecně známá informace** - cituje se pouze v případě, že doslovně přebíráme text z jiného zdroje.

Pravidla citování

Při psaní textů je třeba se v průběhu citování řídit platnými pravidly a dodržovat:

- **etiku citování:** to znamená, zda a jak autor práce dodržuje etické normy ve vztahu k cizím myšlenkám a výsledkům,
- **techniku citování:** to znamená, zda a jak správně podle normy autor spojuje místa v textu se záznamy o dokumentech, které uvádí v seznamu odkazů (na konci textu, v poznámce pod čarou, přímo v textu; zvolený způsob musí být v celé práci jednotný),
- **hlavní zásady citování a odkazování:**
  - o dokument nebo pramen, který použijeme, je třeba zaznamenat podle normy ČSN ISO 690,
  - o údaje do citací se přebírají vždy přímo z primárních dokumentů, tj. z dokumentů, které měl autor v ruce (údaje čerpáme z titulního listu, rubu titulního listu, obálky, tiráže, záhlaví normy, etikety apod.),
  - o údaje uvádíme tak, jak jsou uvedeny v originále, zachováváme pravopisné normy pro daný jazyk citovaného dokumentu,
  - o citace zapisujeme v latině (v případě potřeby použijeme normu ČSN 01 01 85 Transliterácia cyriliky),
  - o slova obsažená v údajích o citovaném dokumentu se nezkracují, není-li to nezbytně nutné (norma ČSN ISO 4. Informace a dokumentace: pravidla pro zkracování slov z názvů a názvů dokumentů).

Nástroje pro zjednodušení citování

Citování je poměrně náročná záležitost, obzvlášť je-li autor nucen používat více citačních stylů (např. když přispívá do různých časopisů, které používají různé citační styly). Pro tento účel existují pomůcky v podobě generátorů citací nebo citačních manažerů.

Generátory citací umožňují automatické vytvoření citace po zadání údajů o citovaném dokumentu do předepsaných polí. Příklady:

- generátor citací www.citace.com – generuje citace podle ČSN ISO 690,
- generátor citací nakladatelství VŠCHT Praha: http://vydavatelstvi.vscht.cz/apps/uid_ea-002/.

Citační manažery jsou nástroje, které slouží pro komplexní správu bibliografických citací, umožňují tvorbu, správu, vyhledávání a sdílení citací či informací o dokumentech. Využívají se tedy nejenom pro vytváření citací v různých citačních stylech, ale také jako databáze vlastních citací nebo přímo v textových editorech při psaní odborných textů (4, s. 77). Příklady: EndNote, RefWorks, Zotero, Citace PRO.

Na závěr je třeba se zmínit i o další podstatné roli citování a bibliografických citací. Jsou využívány pro hodnocení ohlasu vědeckých a odborných prací. K počtu citací se přihlíží při evaluaci odborníků, vědeckých a pedagogických pracovníků a pracovišť, ústavů, vysokých škol. K tomuto účelu jsou využívány citační databáze Web of Science (Journal Citation Reports) a Scopus.

Téma citování a tvorby bibliografických citací je poměrně rozsáhlé a bezprostředně se podle mého názoru týká i práce knihovníků a informačních pracovníků. Ať už při jejich odborných činnostech či jako součást výuky informační gramotnosti, kam zcela jistě patří. Naštěstí je k tomuto tématu poměrně dost studijních materiálů. Na některé odkazují v textu, jiné jsou uvedené v použité literatuře a další připojuji na závěr:

Použitá literatura:

1. *Citace.com: ...citovat je snadné* [online]. Citace.com, ©2004-2015 [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: www.citace.com
2. DVOŘÁKOVÁ, Drahomíra. Citování. *NTK: Národní technická knihovna* [online]. Praha: NTK, ©2006-2015 [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: http://www.techlib.cz/cs/83076-citovani#tab_home1
3. Infogram: Portál pro podporu informační gramotnosti [online]. Infogram, ©2014 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/>
4. KRČÁL, Martin a Zuzana TEPLÍKOVÁ. *Naučte (se) citovat*. Blansko: Citace.com, 2014, 156 s., [46] s. příl.

ISBN 978-80-260-6074-1.

Doporučená literatura:

KRATOCHVÍL, Jiří. *Jak citovat* [online]. Brno: Knihovna univerzitního kampusu MU, 2014 [cit. 2015-01-09].

Dostupné z: <http://www.ukb.muni.cz/kuk/vyuka/materialy/citace.php>

BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKÚPA. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011* [online]. Brno, 2. září 2011 [cit. 2015-01-21]. Dostupné z:

<http://www.citace.com/soubory/csniso690-interpretace.pdf>

Kontakt na autorku: pitasovao@lfhk.cuni.cz

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz